

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. lapkričio 17 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės, Gražinos Davidonienės (kolegijos pirmininkė) ir Egidijos Tamošiūnienės (pranešėja),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnaginėjo civilinę bylą pagal **pareiškėjo V. T.** kasacinį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2021 m. gruodžio 22 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjo V. T. prašymą atnaujinti procesą civilinėje byloje pagal ieškovų O. L. ir P. Z. (P. Z.) ieškinį atsakovui V. T. dėl užstato (avanso) grąžinimo ir palūkanų priteisimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių proceso atnaujinimą Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 366 straipsnio 1 dalies 9 punkte nustatytu pagrindu – dėl aiškios proceso teisės normos taikymo klaidos, kuri galėjo turėti įtakos priimant neteisėtą teismo procesinį sprendimą, aiškinimo ir taikymo.
2. Vilniaus miesto apylinkės teismas, išnaginėjęs civilinę bylą [Nr. e2-4015-845/2021](#), 2021 m. balandžio 8 d. priėmė sprendimą už akių, kuriuo pripažino, kad 2019 m. birželio 18 d. patalpų nuomos sutartis nutraukta 2020 m. rugsėjo 5 d. dėl atsakovo V. T. kaltės, ir priteisė ieškovams O. L. ir P. Z. iš atsakovo 2465,90 Eur negrąžinto užstato (avanso), 34,11 Eur palūkanų, 5 proc. dydžio metines procesines palūkanas už priteistą sumą nuo bylos iškėlimo teisme dienos iki teismo sprendimo visiško įvykdymo, 1556,40 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą.
3. Pareiškėjas prašė teismo atnaujinti procesą civilinėje byloje [Nr. e2-4015-845/2021 CPK](#) 366 straipsnio 1 dalies 2, 9 punktuose nustatytais pagrindais, bylą išnaginėjus iš naujo ieškinį atmesti, priteisti atsakovui solidariai iš ieškovų 4710,50 Eur dėl teismo sprendimo įvykdymo atgręžimo ir bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Be to, pareiškėjas prašė atnaujintą civilinę bylą perduoti nagrinėti Klaipėdos apylinkės teismui.
4. Sprendimą už akių priėmęs teismas, pareiškėjo įsitikinimu, padarė aiškią teisės normų taikymo klaidą, netinkamai taikė įstatyme nustatytas sąlygas priimti teismo sprendimą už akių. Teismas pritaikė procesinių dokumentų įteikimo fikciją neišnaudojęs visų galimybių ieškinį ir jo priedus atsakovui įteikti asmeniškai, kad jam būtų žinoma apie iškeltą civilinę bylą ir jis galėtų pasinaudoti savo teisių gynimo priemonėmis. Ginčo metu atsakovas Lietuvoje negyveno, todėl procesinių dokumentų siuntimas nuomos sutartyje nurodytu adresu, taip pat deklaruotos gyvenamosios vietos adresu buvo netikslingas. Teismui taip pat turėjo būti žinoma, kad atsakovo Lietuvos teismų elektroninių paslaugų portalo asmeninė paskyra yra neaktyvi. Nors byloje buvo duomenų, kad atsakovas yra pasiekiamas kitomis priemonėmis (elektroniniu paštu, telefonu, per atstovą), teismas jų neišnaudojo.
5. Teismas pažeidė įrodymų tyrimo ir vertinimo taisykles, [CPK 265 straipsnio](#) nuostatas, neįvykdė pareigos tinkamai ir objektyviai ištirti ginčui aktualias aplinkybes, nepagrįstai nesiėmė priemonių, kad būtų patikslinti su ginčo esme susiję duomenys, nors buvo pagrindo abejoti jų išsamumu bei ieškovų teiginiais, kad išnuomotas butas dėl jame vykdomų ir neužbaigtų statybos remontų darbų tapo netinkamas gyventi. Teismas nepareikalavo atliktų darbų sąmatos, aprašymo, kad įsitikintų darbų apimtini bei tuo, jog darbai trukdė ieškovams naudotis išsinuomotu turtu. Išvada, kad pradėjus remonto darbus ieškovai negalėjo naudotis sanitariniu mazgu ir dėl to butas tapo netinkamas gyventi, teismas padarė neištyręs duomenų, kurie patvirtina, jog bute yra du sanitariniai mazgai. Pastato konstrukcijų dalys bute pašalintos siekiant prieiti prie vandens tiekimo ir nuotekų šalinimo vamzdžio, o ne jį išardyti. Ieškovų teiginiai dėl buto užpylimo per langą taip pat nepagrįsti. Vienkartinis vandens nuotėkis per buto lubas nedaro jo netinkamo naudoti pagal paskirtį. Pagrindo teismui tenkinti ieškovų ieškinį nebuvo.
6. Teismas netinkamai taikė Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – [CK](#)) 6.217 straipsnio, 6.485 straipsnio 1 dalies, 6.497, 6.498 straipsnių nuostatas. Nuomos sutarties nutraukimas net ir dėl esminio jos pažeidimo neatleidžia šalių nuo sutartinių įsipareigojimų galutinai atsiskaityti su nuomotoju vykdymo. Taigi teismas, pripažinęs nuomos sutartį nutraukta, turėjo konstatuoti konkrečią nuomos sutarties pasibaigimo datą ir išspręsti klausimą dėl šalių tarpusavio atsiskaitymo. Ieškovai turėjo sumokėti atsakovui nuomos mokestį, švaros mokestį, padengti buto kosmetinio remonto išlaidas.
7. Teismas tenkino ieškinio reikalavimą, kuris nesukuria materialinių teisinių pasekmių. Teismui nebuvo pagrindo iš naujo spręsti dėl nuomos sutarties nutraukimo, pasisakyti dėl to sprendimo rezoliucinėje dalyje, nes ieškinyje buvo nurodyta, kad ieškovai nuomos sutartį nutraukė 2020 m. rugpjūčio 30 d. pareiškimu.
8. Teismas nepagrįstai, nustatęs, kad atsakovo gyvenamoji vieta yra (duomenys neskelbtini), neperdavė civilinės bylos nagrinėti Klaipėdos apylinkės teismui ([CPK 329 straipsnio](#) 2 dalies 1 punktą).
9. Pareiškėjas papildomuose rašytiniuose paaikškinimuose nurodė, kad [CPK](#) 368 straipsnyje nustatytas 3 mėnesių terminas prašymui dėl proceso atnaujinimo paduoti skaičiuotinas nuo 2021 m. liepos 1 d., kai antstolis Dainius Šidlauskas pradėjo priverstinius vykdymo veiksmus pagal 2021 m. balandžio 8 d. teismo sprendimą už akių, taigi šis terminas nepraleistas. Jei teismas nuspręstų, kad terminas praleistas, pareiškėjas prašė jį atnaujinti, kaip

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

10. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2021 m. spalio 25 d. nutartimi pareiškėjo prašymą atnaujinti procesą atmetė.
11. Teismas nustatė, kad ieškinys teismui pateiktas 2020 m. gruodžio 20 d. ir priimtas teisėjos rezoliucija 2020 m. gruodžio 21 d., atsakovui nustatytas 30 dienų terminas atsiliepimui į ieškinį pateikti. Procesiniai dokumentai atsakovui 2020 m. gruodžio 22 d. išsiųsti per Elektroninių paslaugų portalą, kuriame atsakovas turi aktyvią paskyrą, ir ieškinyje nurodytu atsakovo gyvenamosios vietos adresu: (duomenys neskelbtini), kuris sutampa su nurodytu 2019 m. birželio 18 d. patalpų nuomos sutartyje. Procesiniai dokumentai, siųsti šiuo adresu, grąžinti teismui neįteikti su žyma „neatsiėmė pašte per siuntos saugojimo terminą“. Nepavykus įteikti procesinių dokumentų nurodytu adresu, 2021 m. sausio 12 d. procesiniai dokumentai atsakovui išsiųsti jo deklaruotos gyvenamosios vietos adresu: (duomenys neskelbtini), tačiau taip pat grąžinti teismui neįteikti. 2021 m. vasario 1 d. VSDFV duomenimis, atsakovas nedirbo, vertėsi individualia veikla ne pagal verslo liudijimą, be to, nuo 2019 m. rugpjūčio 19 d. draudžiamas valstybiniu socialiniu draudimu kaip nedirbantis valstybės tarnautojo arba profesinės karo tarnybos kario sutuoktinis (draudėja Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija). Nenustačius atsakovo darbovietės adreso, procesiniai dokumentai jam pakartotinai išsiųsti deklaruotos gyvenamosios vietos adresu nurodant, kad korespondencija pašte turi būti saugoma 30 dienų nuo pranešimo palikimo gyvenamojoje vietoje dienos. Pranešimas gavėjo gyvenamojoje vietoje paliktas 2021 m. vasario 5 d. Procesiniai dokumentai į teismą grąžinti neįteikti 2021 m. kovo 22 d. 2021 m. balandžio 8 d. teismas priėmė sprendimą už akių šis atsakovui išsiųstas jo deklaruotos gyvenamosios vietos adresu ir 2021 m. gegužės 6 d. grąžintas teismui neįteiktas. Teismo sprendimas už akių įsiteisėjo 2021 m. balandžio 29 d., 2021 m. gegužės 4 d. išduoti vykdomieji raštai. 2021 m. rugsėjo 7 d. teisme gautas atsakovo prašymas atnaujinti procesą.
12. Teismo vertinimu, pareiškėjas nenurodė nė vienos aplinkybės, kuri galėtų būti įvertinta kaip nauja [CPK 366 straipsnio](#) 1 dalies 2 punkto prasme. Aplinkybė, kad pareiškėjas apie įsiteisėjusį teismo sprendimą už akių faktiškai sužinojo prasidėjus vykdymo procesui, nevertintina kaip naujai paaiškėjusi. Pareiškėjas nekonkretizavo ne tik to, kokias aplinkybes jis pats vertina kaip naujai paaiškėjusias, bet ir to, kada apie jas sužinojo, t. y. nuo kada turėtų ir galėtų būti skaičiuojamas [CPK 368](#) straipsnyje nustatytas 3 mėnesių terminas. Pareiškėjo prašymą atnaujinti procesą [CPK 366 straipsnio](#) 1 dalies 2 punkto pagrindu teismas atmetė kaip nepagrįstą.
13. Spręsdamas dėl pagrindo atnaujinti procesą, remiantis [CPK 366 straipsnio](#) 1 dalies 9 punktu, teismas kartu sprendė [CPK 368](#) straipsnyje nustatyto termino praleidimo klausimą, vadovavosi [CPK 122](#), [123](#) straipsnių, [142](#) straipsnio 4 dalies, [285](#) straipsnio nuostatomis, kasacinio teismo ir Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – ir EŽTT) išaiškinimais atitinkamai dėl sprendimo už akių priėmimo, išnagrinėjus bylą nedalyvaujant vienai iš proceso šalių, prielaidų.
14. Teismas nurodė, kad procesiniai dokumentai pagrįstai, vadovaujantis [CPK 123 straipsnio](#) 3 dalies taisyklėmis, išsiųsti atsakovo deklaruotos gyvenamosios vietos adresu ir laikyti įteiktais praėjus 30 dienų nuo pranešimo palikimo. Byloje nėra duomenų, kad atsakovas būtų informavęs ieškovus apie tikslų savo faktinės gyvenamosios vietos adresą. Atsakovas nėra deklaravęs išvykimo iš Lietuvos Respublikos. [CPK](#) nuostatos, reglamentuojančios procesinių dokumentų įteikimo būdus ir tvarką, nenustato teismui pareigos atsakovo ar kito procesinius dokumentus turinčio gauti asmens ieškoti telefonu ar elektroniniu paštu. Tiek ieškinio priėmimo stadijoje, tiek ir priimant teismo sprendimą už akių teismui nebuvo pateikti atsakovo advokato įgaliojimus patvirtinantys dokumentai. Byloje nėra duomenų, kad atsakovas atstovavimo sutartį būtų pateikęs ir ieškovams, elektroniniame laiške jis tik informavo ieškovus, jog advokatas R. Černius už atsakovą pasirašys buto perdavimo aktą, tačiau duomenų, leidžiančių spręsti apie platesnę advokato įgaliojimų apimtį, nebuvo. Atsakovas (ar jo įgaliotas asmuo) pašto dėžutėje turėjo rasti pranešimus apie teismo siunčiamus procesinius dokumentus. Atsakovas – profesionalus teisininkas (advokatas), taigi jam neabejotinai žinomos įstatymo nuostatos, susijusios su procesinių dokumentų įteikimo prezumpcija pagal [CPK 123 straipsnio](#) 3 dalį. Jis turėjo pasirūpinti, kad deklaruotos gyvenamosios vietos adresu įgaliotas asmuo priimtų siunčiamą korespondenciją. Teismas konstatavo, kad sprendimą už akių priėmęs teismas dėjo visas pastangas įteikti atsakovui procesinius dokumentus, nėra pagrindo išvada, kad buvo padaryta aiški [CPK 123 straipsnio](#) nuostatų taikymo klaida kaip pagrindas atnaujinti procesą.
15. Konstatavęs, kad atsakovas buvo tinkamai informuotas apie paduotą ieškinį bei priimtą teismo sprendimą už akių, teismas nusprendė, jog [CPK 368 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtintas 3 mėnesių terminas skaičiuotinas nuo sprendimo už akių priėmimo dienos ir suėjo 2021 m. liepos 8 d. Nenustatęs aplinkybių, dėl kurių būtų pagrindas atnaujinti ženkliai praleistą terminą prašymui atnaujinti procesą [CPK 366 straipsnio](#) 1 dalies 9 punkto pagrindu pateikti, teismas prašymą atmetė.
16. Teismas pažymėjo, kad paties atsakovo pozicija dėl jo gyvenamosios vietos nėra nuosekli. Atsakovas įrodinėja, kad deklaruotos gyvenamosios vietos adresu faktiškai negyvena, todėl siunčiamų dokumentų negavo, kartu prašo bylą perduoti nagrinėti Klaipėdos apylinkės teismui pagal jo gyvenamąją vietą.
17. Teismas nurodė, kad tai, jog atsakovas nesutinka su sprendimą už akių priėmusio teismo atliktu formaliu byloje esančių įrodymų vertinimu, turi kitokias aplinkybes patvirtinančių įrodymų, nereiškia, kad teismas padarė [CK 6.217 straipsnio](#) 6.485 straipsnio 1 dalies, 6.497, 6.498 straipsnių taikymo klaidą. Sprendimo už akių priėmimo metu nebuvo pateikta duomenų apie kitokias faktines aplinkybes.
18. Vilniaus apygardos teismas, išnagrinėjęs civilinę bylą pagal pareiškėjo atskirąjį skundą, 2021 m. gruodžio 22 d. nutartimi Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. spalio 25 d. nutartį paliko nepakeistą.
19. Teismas pripažino nepagrįstais pareiškėjo argumentus dėl padarytos teisės taikymo klaidos tinkamai nepranešus atsakovui apie nagrinėjamą bylą bei absoliutaus teismo sprendimo negaliojimo pagrindo buvimo, bylą išnagrinėjus, kai atsakovui apie ją tinkamai nepranešta. Sprendimą už akių priėmęs teismas dėjo visas galimas pastangas tam, kad atsakovas būtų tinkamai informuotas apie teismo procesą. Teismo vertinimu, procesiniai dokumentai atsakovui įteikti tinkamai, laikantis [CPK](#) reikalavimų. Į bylą nepateikta duomenų, kurie patvirtintų, kad atsakovas teismą būtų informavęs apie kitą savo gyvenamosios vietos adresą. Atsakovas nėra deklaravęs išvykimo iš Lietuvos Respublikos, taigi ši aplinkybė teismui negalėjo būti žinoma. Atsakovas nebuvo pateikęs į bylą atstovavinį patvirtinančių dokumentų, todėl teismas neturėjo pareigos procesinius dokumentus siųsti jo atstovui.
20. Pareiškėjo nurodytos aplinkybės, kad jis apie įsiteisėjusį teismo sprendimą už akių faktiškai sužinojo prasidėjus vykdymo procesui, teismas nepripažino naujai paaiškėjusia [CPK 366](#) straipsnio 1 dalies 2 punkto prasme. Pareiškėjo vertinimu, naujai paaiškėjusiomis aplinkybėmis laikytinos visos pareikšime dėl proceso atnaujinimo nurodytos ir su ginčo esme susijusios faktinės aplinkybės, dėl kurių kartu su prašymu pateikti įrodymai. Tačiau tam, kad naujai paaiškėjusios aplinkybės būtų pripažintos pagrindu atnaujinti bylos procesą, be kita ko, turi būti nustatyta, jog pareiškėjui jos nebuvo ir negalėjo būti žinomos ir tapo žinomos jau įsiteisėjus teismo sprendimui. Šiuo atveju byloje nėra įrodymų, patvirtinančių, kad šios aplinkybės pareiškėjui tapo žinomos tik po teismo sprendimo už akių įsiteisėjimo.

21. Kasaciniu skundu pareiškėjas prašo panaikinti Vilniaus apygardos teismo 2021 m. gruodžio 22 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. spalio 25 d. nutartį bei priimti naują nutartį – atnaujinti procesą civilinėje byloje [Nr. e2-4015-845/2021](#), užbaigtoje Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. balandžio 8 d. sprendimu už akių. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 21.1. Apeliacinės instancijos teismas nors faktiškai pripažino, kad terminas prašymui dėl proceso atnaujinimo paduoti nepraleistas, iš esmės dėl to nepasisakė, pažeidė [CPK 320, 331](#) straipsnių nuostatas, nukrypo nuo kasacinio teismo išaiškinimų. Šiuo atveju, apeliacinės instancijos teismui nepateikus argumentų dėl termino, neaišku, ar pirmosios instancijos teismo atitinkama nutarties dalis liko galioti, jei liko – kokiais argumentais pareiškėjas turėtų ją skusti.
 - 21.2. Pirmosios instancijos teismas nepagrįstai termino pradžią siejo su teismo sprendimo už akių priėmimo data (2021 m. balandžio 8 d.), nepagrįstai rėmėsi kasacinio teismo išaiškinimais bylose, kur teismo sprendimas už akių priimtas konstatavus, jog šalis žinojo apie civilinės bylos faktą arba buvo sprendžiama dėl teismo sprendimo už akių pagrįstumo ir teisėtumo, kai paduotas prašymas peržiūrėti tokį *neįsiteisėjusį* sprendimą. Teismas nepagrįstai proceso atnaujinimo institutą sutapatino su institutu, skirtu byloje priimtų sprendimų pagrįstumui ir teisėtumui instancine ar jai prilyginama tvarka peržiūrėti ([CPK 287](#) straipsnis). Kai asmuo faktiškai civilinės bylos nagrinėjime nedalyvavo ir apie civilinės bylos nagrinėjimą buvo informuotas pagal įstatymuose įtvirtintą procesinių dokumentų įteikimo fikciją, [CPK 368](#) straipsnio 1 dalyje nustatyto 3 mėnesių termino pradžia skaičiuotina nuo dienos, kurią asmuo sužinojo apie įsiteisėjusį teismo sprendimą (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-361-611/2018). Pareiškėjas apie civilinę bylą ir priimtą teismo sprendimą už akių sužinojo 2021 m. liepos 1 d., prasidėjus vykdymo procesui. Taigi terminas, kuris baigėsi 2021 m. spalio 1 d., paduodant prašymą 2021 m. rugsėjo 6 d., nepraleistas.
 - 21.3. Apeliacinės instancijos teismas nepasisakė ir dėl pareiškėjo argumentų dėl aiškios materialiosios teisės normų taikymo klaidos, kaip pagrindo atnaujinti procesą, pažeidė [CPK 320, 331](#) straipsnių nuostatas. Pirmosios instancijos teismas atmetė atsakovo argumentus dėl netinkamo materialiosios teisės normų ([CK 6.217 straipsnio](#), 6.485 straipsnio 1 dalies, 6.497, 6.498 straipsnių taikymo) taikymo, nepagrįstai šias teisės normas laikė neaktualiomis ginčui išspręsti. Teismas pripažino, kad ieškovai nuomos sutartį nutraukė teisėtai. Tokiai išvadai padaryti buvo būtina patikrinti, ar sutartis nutraukta laikantis įstatyme nustatytų reikalavimų, kokios teisinės pasekmės ir kada atsirado. Teismas aktualių teisės normų neanalizavo, jomis išvados negrindė, nenurodė, be kita, ko, kokiu pagrindu 2020 m. rugpjūčio 30 d. raštu ieškovų vienašališkai nutraukta nuomos sutartis nuo 2020 m. rugsėjo 5 d., nors [CK 6.218](#) straipsnio 1 dalyje nustatytas minimalus 30 dienų terminas.
 - 21.4. Teismai netinkamai aiškino [CPK 123 straipsnio](#) nuostatas, nepagrįstai pripažino procesinių dokumentų įteikimą pareiškėjui tinkamu. Toks aiškinimas neatitinka [CPK 5, 12](#) straipsnių, Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio, Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 6 straipsnio nuostatų. Teismo sprendimas už akių gali būti priimamas, kai yra pagrindas konstatuoti, kad šalis veda bylą pasyviai. Teismas turi dėti maksimaliai protingas pastangas, kad procesiniai dokumentai būtų įteikti atsakovui asmeniškai, ypač pirmą kartą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-342-313/2018](#)). Ar pastangos buvo maksimalios, sprendina pagal tai, ar teismo veiksmai buvo adekvatūs pagal byloje buvusius ar turėjusius būti duomenis, ar buvo išnaudotos visos protingos galimybės susisiekti su atsakovu (pvz., EŽTT 2018 m. spalio 2 d. sprendimas byloje *Kožemiakina prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 213/15, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. kovo 12 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-7-16-313/2019](#)). Nagrinėjamu atveju sprendimą už akių priėmęs teismas dėjo ne maksimaliai protingas, o formalias ir minimalias pastangas įteikti procesinius dokumentus atsakovui. Teismo sprendimas, priimtas atsakovui nežinant apie teismo procesą, reiškia jo teisės į teisingą teismą pažeidimą, netinkamą civilinį procesą, padarytą aiškų proceso teisės normos taikymo klaidą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 10 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-392/2014](#)). Ieškinyje buvo nurodyta, kad atsakovas nuolat buvo užsienyje, buvo pasiekiamas tik telefonu ir elektroniniu paštu. Atsakovo elektroninis paštas ir jo telefono numeriai buvo nurodyti šalių sudarytos ir kartu su ieškiniu teismui pateiktos nuomos sutarties 13.5 punkte. Atsakovo elektroninio pašto adresas matyti ir iš byloje esančio šalių susirašinėjimo. Byloje taip pat buvo duomenys apie atsakovo atstovą – advokatą R. Černių, tačiau teismas jokių pastangų susisiekti su juo nedėjo. Ieškovai piktnaudžiavo teise, suklaidino teismą, todėl proceso atnaujinimo aplinkybės vertintinos palankiau pareiškėjui ([CPK 42 straipsnio](#) 5 dalis, [CK 1.137](#) straipsnio 3 dalis). Taigi teismas nesiėmė jokių papildomų protingų priemonių – nebandė susisiekti su atsakovu nei telefonu, nei elektroniniu paštu, nei per jo atstovą, nenustatinėjo individualios veiklos vykdymo vietos adreso. Pareiškėjas su Lietuvos Respublika santykių nėra nutraukęs, jo išvykimas į užsienį, susijęs sudiplomarine tarnyba, teisine prasme nėra išvykimas į užsienį. Šios aplinkybės patvirtina, kad teismui nebuvo pagrindo priimti sprendimą už akių, egzistuoja absoliutus teismo sprendimo negaliojimo pagrindas ([CPK 329 straipsnio](#) 3 dalies 1 punktą).
 - 21.5. Apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai nepasisakė ir dėl pareiškėjo argumento, kad sprendimą už akių priėmęs teismas atsakovo gyvenamąją vietą laikė adresu: (duomenys neskelbtini), o tai lėmė bylos teisingumą Klaipėdos apylinkės teismui ([CPK 29](#) straipsnis), tokioms aplinkybėms paaiškėjus po ieškinio priėmimo, Vilniaus miesto apylinkės teismas turėjo perduoti civilinę bylą pagal teisingumą ([CPK 34](#) straipsnis). To nepadarius, konstatuotina, kad bylą išnagrinėjo neteisėtos sudėties teismas (absoliutus sprendimo negaliojimo pagrindas ([CPK 329](#) straipsnio 2 dalies 1 punktą)).
 - 21.6. Teismai, sprenddami dėl pareiškėjo prašymo, nepasisakė ir dėl šių argumentų: 2021 m. balandžio 8 d. teismo sprendimo už akių priėmimo metu buvo išnykęs pagrindas tam, nes, vadovaujantis [CPK 123 straipsnio](#) 3 dalimi, toks sprendimas galėjo būti priimtas iki 2021 m. kovo 27 d.; nors teismas turėjo pareigą įsitikinti ieškinio pagrįstumu, ginčui aktualių aplinkybių tinkamai ir objektyviai neištyrė, nesurinko ieškovų teiginius patvirtinančių įrodymų, kai kurias išvadas padarė vadovaudamasis prielaidomis; teismas tenkino ieškinio reikalavimą, kuris nesukuria materialinių teisinių padarinių; teismui laikant, kad dėl atsakovo yra pagrindas priimti sprendimą už akių, nes jo pasyvumas vertintinas kaip ieškinio pripažinimas, bylinėjimosi išlaidų atlyginimas neturėjo būti priteisiamas ([CPK 434 straipsnio](#) 4 dalis).
 - 21.7. Teismai padarė nepagrįstą išvadą, kad pareiškėjas prašyme dėl proceso atnaujinimo nenurodė nė vienos aplinkybės, kuri galėtų būti įvertinta kaip naujai paaiškėjusi [CPK 366](#) straipsnio 1 dalies 2 punkto prasme. Pareiškėjas apie civilinės bylos faktą sužinojo 2021 m. liepos 1 d., kai teismo sprendimas už akių buvo įsiteisėjęs, taigi jam beliko galimybė pasinaudoti proceso atnaujinimo institutu. Prašyme pareiškėjas nurodė naujai paaiškėjusias aplinkybes, įrodymus, kurie patvirtina, kad ginčą išnagrinėjęs teismas dėl ieškovų nesąžiningų veiksmų ir formalus bylos nagrinėjimo nepagrįstai ir neobjektyviai, nevisapusiškai išsiaiškino ginčo faktines aplinkybes, o tai lėmė netinkamą ginčo santykio dalyvių teisių ir pareigų nustatymą, netinkamą parinkimą teisės normų, kurios turėtų būti taikomos ginčui išspręsti; sprendimas už akių negalėjo būti priimtas dėl padarytų proceso teisės normų pažeidimų, todėl jo teisėtumas turi būti patikrintas atnaujinus procesą.
22. Ieškovai atsiliepimu į kasacinį skundą prašo jo netenkinti, skundžiamą teismo procesinį sprendimą palikti nepakeistą, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:

- 22.1. Pranešimas apie įteiktinus procesinius dokumentus atsakovo deklaruojoje gyvenamojoje vietoje paliktas 2021 m. vasario 5 d., procesiniai dokumentai preziumuojami tinkamai įteiktais 2021 m. kovo 8 d., terminas atsiliepimui į ieškinį pateikti baigėsi 2021 m. balandžio 7 d. Taigi pirmosios instancijos teismas turėjo teisę 2021 m. balandžio 8 d. priimti sprendimą už akių.
- 22.2. Ieškovai, vadovaudamiesi [CPK 111 straipsnio](#) 2 dalies 2 punktu, ieškinyje nurodė jiems žinomą atsakovo adresą (duomenys neskelbtini) ir papildomai nesidomėjo, nežinojo kito adreso (duomenys neskelbtini), todėl jo teismui ir nenurodė. Taip pat nenurodė atsakovo elektroninio pašto adreso bei telefono numerio, nes pagal [CPK 111](#) straipsnio nuostatas neturėjo tokios pareigos.
- 22.3. Pareiškėjas netinkamai suvokia proceso atnaujinimo institutą, siekia dar kartą pasibylinėti. Procesiniai dokumentai atsakovui įteikti tinkamai, be kita ko, per Elektroninių paslaugų portalą, kuriame atsakovas, kuris verčiasi advokato praktika Lietuvoje, kaip teismų nustatyta, turi aktyvią paskyrą ([CPK 175¹](#) straipsnio 9 dalis). Teismas išnaudojo visas realias galimybes procesinius dokumentus atsakovui įteikti asmeniškai. Atsakovas nepagrįstai sureikšmina išvykimo į (duomenys neskelbtini) aplinkybę, akcentuoja fiktyvų gyvenamosios vietos adresą, kuriuo nesudaro galimybės teismui įteikti atsakovui procesinius dokumentus.
- 22.4. Aplinkybė, kad atsakovas faktiškai procesinių dokumentų negavo, negali būti vertinama kaip svarbi įstatyme nustatyto termino praleidimo priežastis. Teismas pagrįstai konstatavo, kad [CPK 368 straipsnio](#) 1 dalyje nustatyto termino eiga prasidėjo 2021 m. balandžio 8 d. Atsakovui turėjo būti žinoma apie iškeltą civilinę bylą ir priimtą teismo sprendimą už akių. Atsakovas praleido terminą pareiškimui dėl proceso atnaujinimo byloje pateikti ir neprašė jo atnaujinti.
- 22.5. Atsakovas nenurodė nė vienos aplinkybės, kuri galėtų būti laikoma naujai paašikėjusia [CPK 366 straipsnio](#) 1 dalies 2 punkto prasme. Prašymą atnaujinti procesą jis grindžia subjektyviu aplinkybių vertinimu.
- 22.6. Atsakovo argumentais nepagrindžiama, kad buvo padaryta aiški teisės normų taikymo klaida, kaip pagrindas atnaujinti procesą byloje.
- 22.7. Atsakovas siekia suklaidinti kasacinį teismą, nes nors realiai deklaruotos gyvenamosios vietos adresu negyvena ir, kaip pats nurodo, nuo 2020 m. rugsėjo 1 d. yra išvykęs į (duomenys neskelbtini), šioje šalyje yra jo faktinė gyvenamoji vieta, tačiau pateikia argumentus dėl bylos teisingumo Klaipėdos apylinkės teismui. Atsakovo galimybės dalyvauti teismo posėdžiuose tiek bylą nagrinėjant Vilniaus miesto apylinkės teisme, tiek Klaipėdos apylinkės teisme iš esmės vienodos, argumentai dėl teisingumo pažeidimo nepagrįsti.

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl proceso atnaujinimo instituto paskirties ir [CPK 366 straipsnio](#) 1 dalies 9 punkto nuostatų aiškinimo ir taikymo

23. Proceso atnaujinimo institutą reglamentuoja [CPK](#) III dalies XVIII skyriaus nuostatos [CPK 365](#) straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad bylos, užbaigtos nagrinėti dėl ginčo esmės įsiteisėjusių teismo sprendimu (nutartimi, įsakymu ar nutarimu), procesas gali būti atnaujintas šiame skyriuje nustatytais pagrindais ir tvarka. Pagal [CPK 368 straipsnio](#) 1, 2 dalių nuostatas prašymas atnaujinti procesą gali būti pateikiamas per tris mėnesius nuo tos dienos, kurią jį pateikantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti aplinkybes, sudarančias proceso atnaujinimo pagrindą; tačiau prašymas atnaujinti procesą negali būti teikiamas, jeigu nuo sprendimo ar nutarties įsiteisėjimo praėjo daugiau kaip penkeri metai, išskyrus šio kodekso 366 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodytus atvejus.
24. Taikant proceso atnaujinimo institutą itin svarbūs Europos Žmogaus Teisių Teismo ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje pateikti išaiškinimai. EŽTT, pasisakydamas dėl proceso atnaujinimo civilinėse ir komercinėse bylose santykio su Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 1 dalyje garantuojama teise į teisingą bylos nagrinėjimą, akcentuoja vieną esminių teisės viršenybės principo elementų – teisinio apibrėžtumo principą, kuris suponuoja pagarbą *res judicata* (galutinis teismo sprendimas) principui. Laikantis šio principo, teismams galutinai išsprendus ginčą, jų sprendimas neturėtų būti kvestionuojamas, taip užtikrinant santykių stabilumą. Remiantis šiuo principu, jokia proceso šalis neturėtų teisės siekti atnaujinti procesą tik dėl naujo bylos nagrinėjimo ir naujo sprendimo priėmimo. Nukrypimas nuo šio principo galimas tik esminėms klaidoms taisyti, esant svarbioms ir įtikinančioms aplinkybėms (EŽTT 1999 m. spalio 28 d. sprendimas byloje *Brumarescu prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 28342/95; 2002 m. liepos 25 d. sprendimas byloje *Sovtransavto Holding prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 48553/99; 2007 m. kovo 1 d. sprendimas byloje *Sypchenko prieš Rusiją*, peticijos Nr. 38368/04; 2007 m. kovo 15 d. sprendimas byloje *Volkov prieš Rusiją*, peticijos Nr. 8564/02).
25. Kasacinio teismo jurisprudencijoje, aiškinant proceso atnaujinimo instituto paskirtį ir tikslus, nurodyta, kad nors teismo sprendimo teisinė galia suponuoja jo nekontingumą, teismo sprendimo pagrindu atsiradusių teisiųjų santykių stabilumą, tačiau galimi atvejai, kai po bylos išsprendimo paašikėja naujų teisiųjų ar faktinių aplinkybių, turinčių įtakos teismo sprendimo teisėtumui ir pagrįstumui. Būtent tokiai situacijai įstatymų leidėjas įtvirtino proceso atnaujinimo institutą. Tiek nacionalinėje, tiek tarptautinėje teisėje, taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotoje teisės aiškinimo ir taikymo praktikoje proceso atnaujinimo institutas vertinamas kaip išskirtinis būdas peržiūrėti įsiteisėjusių teismų sprendimus. Jį galima taikyti tik konstatavus bent vieną iš [CPK 366 straipsnio](#) 1 dalyje nustatytų pagrindų, kurių sąrašas yra baigtinis. Šie proceso atnaujinimo pagrindai turi būti taikomi neformaliai bei laikantis teisinio apibrėžtumo principo, todėl proceso atnaujinimas yra galimas tik esminėms klaidoms taisyti, esant svarbioms ir įtikinamoms aplinkybėms. Proceso atnaujinimas neturi būti priemonė dar kartą pabandyti išspręsti ginčą savo naudai ar vilkinti priimtų teismų sprendimų vykdymą, todėl proceso atnaujinimo institutas turi būti derinamas su tokiais proceso teisės principais kaip ekonomiškumas, koncentruotumas, protingumas ir pan. Proceso atnaujinimo institutą reglamentuojančios teisės normos turi būti aiškinamos ir taikomos atsižvelgiant į šio instituto tikslus ir uždavinius. Dažniausiai jis taikomas tada, kai suinteresuotas asmuo nebeteri galimybės apginti savo pažeistas teises ir interesus kitais teismų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo kontrolės instancinės sistemos būdais. Dėl to procesas privalo būti atnaujinamas, jeigu yra pagrindas manyti, kad dėl pareiškėjo nurodytų aplinkybių, kurias jis įvardija kaip proceso atnaujinimo pagrindą, byloje priimti teismų procesiniai sprendimai gali būti neteisėti ir nepagrįsti (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. spalio 30 d. nutartį civilinėje byloje [Nr. 3K-3-468/2014](#) ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką).
26. Kasacinio teismo ne kartą pažymėta, kad pagal [CPK 370 straipsnio](#) 3 dalį teismas, nagrinėdamas teismo posėdyje prašymą atnaujinti procesą, sprendžia dėl prašymo pagrįstumo, t. y. patikrina, ar prašymas atnaujinti procesą paduotas nepažeidus [CPK 368](#) straipsnyje nustatyto termino ir ar pagrįstas [CPK 366 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtintais pagrindais. Taigi šioje prašymo atnaujinti procesą nagrinėjimo stadijoje sprendžiama, ar iš tiesų yra bent vienas iš įstatymo nustatytų pagrindų atnaujinti byloje procesą, tiriami su tuo susiję įrodymai. Siekdamas nustatyti, ar pateiktas prašymas atnaujinti procesą pagrįstas įstatyme įtvirtintu proceso atnaujinimo pagrindu, teismas tikrina, ar pareiškėjo nurodytos aplinkybės atitinka aplinkybes, kurios yra pagrindas atnaujinti civilinę bylą, nustatytus kriterijus, ar proceso atnaujinimo pagrindą numatoma įrodinėti tinkamomis įrodinėjimo priemonėmis, t. y.

leistinu įrodymu, ar šis susijęs su įrodinėtiniu faktu ir pan. Sprendžiant proceso atnaujinimo klausimą teismo tiriami ir vertinami visi tie įrodymai, kurie gali patvirtinti arba paneigti prašymo atnaujinti procesą pagrįstumą iš prašymo turinio identifikuojamais [CPK 366 straipsnio](#) 1 dalyje išvardytais proceso atnaujinimo pagrindais, bet nevertinamas naujų duomenų turinio tikrumas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 27 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-360/2014 ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką).

27. Vienas iš [CPK 366](#) straipsnyje įtvirtintų proceso atnaujinimą suponuojančių pagrindų – jeigu pirmosios instancijos teismo sprendime (nutartyje, įsakyme ar nutarime) yra padaryta aiški teisės normos taikymo klaida, kuri galėjo turėti įtakos priimant neteisėtą sprendimą (nutartį, įsakymą ar nutarimą), ir sprendimas (nutartis, įsakymas ar nutarimas) nebuvo peržiūrėtas apeliacine tvarka (žr. nurodyto straipsnio 1 dalies 9 punktą). Pagrindas atnaujinti procesą gali būti aiški tiek materialiosios, tiek proceso teisės normos taikymo klaida.
28. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad tuo atveju, kai procesą prašoma atnaujinti dėl esminės teisės taikymo klaidos, teismas turi įvertinti pareiškėjo nurodytas aplinkybes, kuriomis jis grindžia [CPK 366](#) straipsnio 1 dalies 9 punkte įvardytą proceso atnaujinimo pagrindą. Šis pareiškėjo nurodytas pagrindas ir jį pagrindžiančios aplinkybės turi būti analizuojami visų bylos aplinkybių kontekste ir tokios analizės pagrindu daroma išvada, ar pareiškėjo nurodomas proceso atnaujinimo pagrindas iš tikrųjų leidžia abejojti įsiteisėjusių teismų procesinių sprendimų teisėtumu ir pagrįstumu. Tai, kokia teisės normos taikymo klaida kvalifikuotina kaip aiški pagal [CPK 366](#) straipsnio 1 dalies 9 punktą, įstatyme neatskleista, ši sąvoka vertinama. Klaida turi būti ne tik aiški, bet ir esminė, t. y. tokia, kuri daro sprendimą (nutartį) neteisėtą. Teismo padaryta aiški teisės normos taikymo klaida gali būti suprantama kaip konkrečioje teisės normoje esančios aiškos nuostatos, kurią reikia taikyti, netaikymas ar jai taikyti svarbių bylos aplinkybių nenustatymas, imperatyviosios teisės normos netaikymas, vienareikšmiškos teisės normos nuostatos prasmės išaiškinimas netinkamai; neginčijamai neprotingas vertinamojo pobūdžio aplinkybių įvertinimas ir panašūs atvejai (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 26 d. nutarties civilinėje byloje Nr. 3K-3-392-969/2018 19 punktą ir jame nurodytą kasacinio teismo praktiką).

Dėl pagrindo atnaujinti procesą nagrinėjamoje byloje dėl aiškos proceso teisės normos, reglamentuojančios procesinių dokumentų įteikimą šalims, taikymo klaidos

29. Nagrinėjamu atveju pareiškėjo prašymas atnaujinti procesą [CPK 366 straipsnio](#) 1 dalies 9 punkte nustatyto pagrindu pateiktas argumentuojant, kad civilinę bylą, kurioje buvo priimtas sprendimas už akių, nagrinėjęs teismas padarė aiškias tiek materialiosios, tiek proceso teisės normų taikymo klaidas.
30. Pareiškėjas, be kita ko, įrodinėjo, kad aiški proceso teisės normos – [CPK 123 straipsnio](#) 3 dalies – taikymo klaida pasireiškė tuo, kad teismas nesilaikė įstatyme nustatytos procesinių dokumentų įteikimo šaliai tvarkos, neišnaudojęs visų jam prieinamų galimybių asmeniškai atsakovui įteikti ieškinį ir jo priedus, nepagrįstai taikė procesinių dokumentų įteikimo fikciją. Pareiškėjo įsitikinimu, teismas, priėmęs sprendimą už akių, kai tam nebuvo pagrindo, nes atsakovas nežinojo apie pradėtą civilinę bylą ir dėl to negalėjo pasinaudoti savo teisių gynimo priemonėmis bei elgėsi pasyviai (nepateikė atsiliepimo į ieškinį), pažeidė atsakovo teisę į teisingą teismą.
31. Pirmosios instancijos teismas, įvertinęs su procesinių dokumentų atsakovui įteikimu susijusius bylos duomenis, konstatavo, kad sprendimą už akių priėmęs teismas dėjo visas pastangas siekdamas atsakovui asmeniškai įteikti procesinius dokumentus ir pagrįstai, vadovaudamasis [CPK 123 straipsnio](#) 3 dalies taisyklėmis, išsiuntė juos atsakovo deklaruotos gyvenamosios vietos adresu bei laikė įteiktais praėjus 30 dienų nuo pranešimo palikimo. Teismas nurodė, kad nėra pagrindo išvadai, jog buvo padaryta aiški [CPK 123 straipsnio](#) nuostatų taikymo klaida. Konstatavęs, kad atsakovas buvo tinkamai informuotas apie paduotą ieškinį bei priimtą teismo sprendimą už akių, pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad [CPK 368 straipsnio](#) 1 dalyje įtvirtintas 3 mėnesių terminas skaičiuotinas nuo sprendimo už akių priėmimo dienos ir prašymo atnaujinti procesą pateikimo metu buvo praleistas. Teismas nenustatė, kad praleidimo priežastys būtų svarbios, ir nurodyto termino neatnaujino.
32. Apeliacinės instancijos teismas taip pat pripažino nepagrįstais pareiškėjo argumentus dėl padarytos aiškos proceso teisės normos taikymo klaidos ir absoliutaus teismo sprendimo negaliojimo pagrindo buvimo, vertino, kad bylą nagrinėjęs teismas dėjo visas galimas pastangas tam, kad atsakovas būtų tinkamai informuotas apie teismo procesą: procesiniai dokumentai atsakovui siųsti jo nurodytu gyvenamosios vietos adresu, jų neįteikus – deklaruotos gyvenamosios vietos adresu; dokumentų neįteikus ieškota informacijos apie atsakovo darbuvieta, jos neradęs teismas pakartotinai siuntė dokumentus deklaruotos gyvenamosios vietos adresu; taip pat teismas atsakovui procesinius dokumentus siuntė per Elektroninių paslaugų portalą. Toks procesinių dokumentų įteikimas, teismo vertinimu, laikytinas tinkamu ir atitinkančiu [CPK](#) reikalavimus.
33. Pareiškėjas kasaciniame skunde argumentuoja, kad teismai netinkamai aiškino [CPK 123](#) straipsnio nuostatas, nepagrįstai pripažino, jog procesiniai dokumentai atsakovui įteikti tinkamai. Sprendimas už akių priimtas atsakovui nežinant apie teismo procesą, pažeidžiant atsakovo teisę į teisingą teismą, šį sprendimą priėmęs teismas dėjo ne maksimaliai protingas, o formalias ir minimalias pastangas įteikti procesinius dokumentus atsakovui. Ieškinyje buvo nurodyta, kad atsakovas nuolat buvo užsienyje, buvo pasiekiamas tik telefonu ir elektroniniu paštu. Atsakovo elektroninio pašto adresas matyti ir iš byloje esančio šalių susirašinėjimo. Byloje taip pat buvo duomenys apie atsakovo atstovą – advokatą R. Černių. Tačiau teismas nesiėmė jokių papildomų protingų priemonių – nebandė susisiekti su atsakovu telefonu, elektroniniu paštu ar per atstovą, nenustatinėjo atsakovo individualios veiklos vykdymo vietos adreso. Pareiškėjas pažymi, kad proceso atnaujinimo aplinkybės, vadovaujantis [CPK 42 straipsnio](#) 5 dalies, [CK 1.137 straipsnio](#) 3 dalies nuostatomis, vertintinos palankiau jam, nes ieškovai piktnaudžiavo teise, suklaidino teismą. Pareiškėjo įsitikinimu, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nepagrįstai nekonstatavo padarytos aiškos proceso teisės normos taikymo klaidos, kaip pagrindo atnaujinti procesą byloje. Be to, egzistuoja absoliutus teismo sprendimo už akių negaliojimo pagrindas ([CPK 329](#) straipsnio 3 dalies 1 punktas).
34. Teisėjų kolegija nurodo, kad byloje, kurios procesą prašoma atnaujinti, sprendimas už akių priimtas esant atitinkamam ieškovo prašymui, pareiškėjui (atsakovui toje byloje) per nustatytą terminą nepateikus atsiliepimo į ieškinį ([CPK 285 straipsnio](#) 1 dalis). Pažymėtina, kad sprendimo už akių priėmimas yra viena iš priemonių proceso koncentruotumo principui įgyvendinti, bet ne teisinė sankcija procesinio dokumento nepateikusiai šaliai ir ji turi būti suderinama su pagrindiniu civilinio proceso tikslu – teisingu bylos išnagrinėjimu (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. balandžio 4 d. nutarties civilinėje byloje Nr. [e3K-3-123-421/2018](#) 31 punktą). Sprendimo už akių instituto specifika ir tikslai lemia, kad šalis, dėl kurios priimtas toks sprendimas, negali jo skusti nei apeliacine, nei kasacine tvarka, tačiau gali [CPK 287](#) straipsnyje nustatyta tvarka paduoti pareiškimą dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo.
35. Tam, kad asmenys galėtų įgyvendinti teisę į teisminę gynybą, tinkamai pasinaudoti joms suteiktomis procesinėmis teisėmis ir vykdyti joms įstatymų nustatytas pareigas (pvz., pateikti atsiliepimą į ieškinį, pareiškimą dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo), jos privalo žinoti ir būti tinkamai informuotos apie pradėtą teisminį procesą, apie konkrečius teismo atliekamus procesinius veiksmus.
36. Siekiant, kad būtų tinkamai įgyvendintas asmenų informavimas apie pradėtą teismo procesą, atliekamus procesinius veiksmus, teismo gautus procesinius dokumentus, proceso teisės normomis nustatytos įvairios procesinių dokumentų įteikimo galimybės, [CPK](#) I dalies XI skyriaus antrajame skirsnyje įtvirtinti procesinių dokumentų įteikimo būdai (be kitų, įteikimas atstovui ([CPK 118](#) straipsnis), viešo paskelbimo būdu ([CPK 130 straipsnis](#)) ir

tvarka, kuri yra imperatyvi). Jeigu dalyvaujantis byloje asmuo yra fizinis asmuo, turintis civilinį procesinį veiksnumą, procesiniai dokumentai įteikiami jam asmeniškai ([CPK 123 straipsnio](#) 1 dalis). Kai procesinį dokumentą pristatantis asmuo neranda adresato jo gyvenamosios vietos ar kitu nurodytu procesinių dokumentų įteikimo adresu ar darbo vietoje, procesinis dokumentas yra įteikiamas kuriam nors iš kartu su juo gyvenančių pilnamečių šeimos narių (vaikams (jvikiams), tėvams (jtvikiams), sutuoktiniui ir pan.), išskyrus atvejus, kai byloje šeimos nariai turi priešingą teisinį suinteresuotumą bylos baigtimi, o jeigu ir jų nėra, – darbovietės administracijai. Jeigu procesinis dokumentas negali būti fiziniam asmeniui įteiktas jo nurodytos gyvenamosios vietos ar kitu jo nurodytu procesinių dokumentų įteikimo adresu, procesinį dokumentą pristatantis asmuo jį įteikia fizinio asmens deklaruotoje gyvenamojoje vietoje. Tais atvejais, kai fizinio asmens gyvenamosios vietos ar kitas nurodytas procesinių dokumentų įteikimo adresas sutampa su fizinio asmens deklaruotos gyvenamosios vietos adresu, procesiniai dokumentai įteikiami vieną kartą. Jeigu procesinis dokumentas negali būti fiziniam asmeniui įteiktas šioje dalyje nustatyta tvarka, jį pristatantis asmuo pranešimą apie įteiktinus procesinius dokumentus palieka adresato deklaruotoje gyvenamojoje vietoje ir tai nurodo teismui grąžintinoje pažymoje. Procesinis dokumentas šiuo atveju laikomas įteiktu praėjus 30 dienų nuo pranešimo apie įteiktinus procesinius dokumentus palikimo adresato deklaruotoje gyvenamojoje vietoje ([CPK 123 straipsnio](#) 3 dalis).

37. Realus susižinojimo apie pradėtą teisminį procesą svarba ne kartą akcentuota ir EŽTT praktikoje. Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis, kurioje įtvirtinta teisė į teismą, nenustato konkretaus procesinių dokumentų įteikimo būdo (žr., pvz., 2017 m. vasario 16 d. sprendimo byloje *Karakutsya prieš Ukrainą*, peticijos Nr. 18986/06, par. 53). Tačiau bendrasis teisės į teisingą teismą principas, apimančias taip pat esminį proceso rungimosi principą, reikalauja, kad visos šalys civiliniame procese turėtų galimybę susipažinti su pastabomis ar pateiktais įrodymais bei juos komentuoti, taip siekdamas daryti įtaką teismo sprendimui. Visa tai suponuoja, kad asmuo, prieš kurį yra pradėtas teismo procesas, turi būti informuotas apie šį faktą (žr. 2016 m. birželio 9 d. sprendimo byloje *Gyuleva prieš Bulgariją*, peticijos Nr. 38840/08, par. 35; 2015 m. gegužės 21 d. sprendimo byloje *Zavodnik prieš Slovėniją*, peticijos Nr. 53723/13, par. 70; 2014 m. kovo 4 d. sprendimo byloje *Dilipak ir Karakaya prieš Turkiją*, peticijų Nr. 7942/05, 24838/05, par. 77). Jeigu teismo dokumentai, įskaitant teismo šaukimus, nėra įteikiami asmeniškai, asmeniui gali būti užkertamas kelias ginti save teismo proceso metu (žr. 2015 m. spalio 8 d. sprendimo byloje *Aždajić prieš Slovėniją*, peticijos Nr. 71872/12, par. 48).
38. Nors įvairūs teisės kreiptis į teismą ribojimai gali būti taikomi, Konvencijos 6 straipsnis leidžia valstybėms narėms organizuoti savo teisinę sistemą tokiu būdu, kuris palengvintų greitų ir veiksmingų teisminių procesų, įskaitant ir galimybę priimti sprendimus už akių (žr. 2017 m. sausio 17 d. sprendimo byloje *Gakharia prieš Gruziją*, peticijos Nr. 30459/13, par. 34; 2016 m. gegužės 31 d. sprendimo byloje *Gankin ir kiti prieš Rusiją*, peticijų Nr. 2430/06, 1454/08, 11670/10 ir 12938/12, par. 26), tačiau tai negali būti daroma kitų procesinių garantijų, ypač šalių lygiatėsiškumo principo, sąskaita (*ten pat*; taip pat žr. *mutatis mutandis* (su būtiniais (atitinkamais) pakeitimais) cituotos *Zavodnik prieš Slovėniją* par. 72). Šie ribojimai neturi suvaržyti asmens teisės kreiptis į teismą taip, kad būtų pažeista pati tokios teisės esmė. Taikomas ribojimas neatitiks Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies reikalavimų, jeigu juo nebus siekiama teisėto tikslo ir nebus pagrįsto proporcingumo ryšio tarp taikomų priemonių ir siekiamo tikslo (žr. cituotą *Zavodnik prieš Slovėniją* par. 73; *Karakutsya prieš Ukrainą* par. 44).
39. EŽTT nurodė, kad tais atvejais, kai civilinės bylos išnagrinėjamos nedalyvaujant vienai iš proceso šalių, reikia įvertinti šias aplinkybes: 1) ar teismas buvo pakankamai rūpestingas (angl. *diligent*) informuodamas šalis apie teisminį procesą ir ar šalys gali būti laikomos laisva valia atsakiusiomis savo teisės stoti prieš teismą ir gintis; 2) ar nacionalinė teisė suteikia galimybę asmenims, sužinojusiems apie prieš juos priimtą teismo sprendimą, reikalauti naujo teismo proceso, atitinkančio rungimosi principą (*Dilipak ir Karakaya prieš Turkiją*, par. 80; *Aždajić prieš Slovėniją*, par. 53). Sprendžiant dėl to, ar asmuo gali būti laikomas atsakiusiu teisės stoti prieš teismą, išankstinė sąlyga yra ta, kad jis turi būti tinkamai informuotas apie tokią turimą teisę bei vykstantį teisminį procesą (žr. cituotą *Gyuleva prieš Bulgariją*, par. 42; *Dilipak ir Karakaya prieš Turkiją*, par. 87, 106; *Aždajić prieš Slovėniją*, par. 58).
40. Nagrinėjamos bylos atveju teismų nustatytos šios teisiskai reikšmingos faktinės bylos aplinkybės: ieškinys teismui pateiktas 2020 m. gruodžio 20 d. ir priimtas teisės rezoliucija 2020 m. gruodžio 21 d., atsakovui nustatytas 30 dienų terminas atsiliepimui į ieškinį pateikti. Procesiniai dokumentai atsakovui 2020 m. gruodžio 22 d. išsiųsti per Elektroninių paslaugų portalą ir ieškinyje nurodytu atsakovo gyvenamosios vietos adresu (duomenys neskelbtini), kuris sutampa su nurodytu 2019 m. birželio 18 d. patalpų nuomos sutartyje. Procesiniai dokumentai, siųsti šiuo adresu, grąžinti teismui neįteikti su žyma „neatsiėmė pašte per siuntos saugojimo terminą“. Nepavykus įteikti procesinių dokumentų nurodytu adresu, 2021 m. sausio 12 d. procesiniai dokumentai atsakovui išsiųsti jo deklaruotos gyvenamosios vietos adresu (duomenys neskelbtini), tačiau taip pat grąžinti teismui neįteikti. 2021 m. vasario 1 d. patikrinti VSDFV duomenys, nustatyta, kad atsakovas nedirba, verčiasi individualia veikla ne pagal verslo liudijimą, be to, nuo 2019 m. rugpjūčio 19 d. draudžiamas valstybinių socialinių draudimų kaip nedirbantis valstybės tarnautojo arba profesinės karo tarnybos kario sutuoktinis (draudėja Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija). Nenustatęs atsakovo darbovietės adreso, teismas procesinius dokumentus jam pakartotinai išsiuntė deklaruotos gyvenamosios vietos adresu, nurodė, kad korespondencija pašte turi būti saugoma 30 dienų nuo pranešimo palikimo gyvenamojoje vietoje dienos. Pranešimas gavėjo gyvenamojoje vietoje paliktas 2021 m. vasario 5 d., procesiniai dokumentai į teismą grąžinti neįteikti 2021 m. kovo 22 d. 2021 m. balandžio 8 d. teismas priėmė sprendimą už akių, šis atsakovui išsiųstas jo deklaruotos gyvenamosios vietos adresu ir 2021 m. gegužės 6 d. grąžintas teismui neįteiktas.
41. Minėta, kad, įvertinę šias su procesinių dokumentų įteikimu atsakovui susijusias aplinkybes, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nusprendė, jog sprendimą už akių priėmęs teismas dėjo visas pastangas siekdamas atsakovui asmeniškai įteikti procesinius dokumentus ir pagrįstai juos laikė įteiktais praėjus 30 dienų nuo pranešimo apie įteiktinus procesinius dokumentus palikimo atsakovo deklaruotoje gyvenamojoje vietoje.
42. Teisėjų kolegija pažymi, kad procesinių dokumentų, paliktų asmens deklaruotoje gyvenamojoje vietoje, laikymas įteiktais pagal įstatymą praėjus 30 dienų nuo jų palikimo dienos, nepaisant to, kad asmuo faktiškai procesinių dokumentų neatsiėmė ir jie buvo grąžinti teismui, savo esme yra įteikimo fikcija. Dėl šios priežasties, aiškinant ir taikant [CPK 123 straipsnio](#) 3 dalies nuostatą „jeigu procesinis dokumentas negali būti fiziniam asmeniui įteiktas šioje dalyje nustatyta tvarka“, turi būti atsižvelgiama į pirmiau šioje nutartyje nurodytą EŽTT praktiką ir joje suformuluotus tinkamo informavimo kriterijus, be kita ko – į teismo rūpestingumą ir pareigą informuoti šalis apie teisminį procesą. Ši pareiga bus pažeista, jeigu teismas laikys procesinius dokumentus, paliktus asmens deklaruotoje gyvenamojoje vietoje, įteiktais pagal įstatymą iškart po to, kai teismo procesinių dokumentų nepavyko įteikti asmens gyvenamojoje vietoje, nesiėmęs papildomų priemonių. Tik išnaudojęs kitas, jam prieinamas protingas priemones, teismas gali vadovautis įteikimo fikcija. Be to, vadovaujantis šia procesinių dokumentų įteikimo prezumpcija negali būti ignoruojami kiti byloje esantys duomenys, leidžiantys suabejoti asmens gyvenamąja vieta.
43. Nors [CPK](#) tiesiogiai nenustato draudimo priimti sprendimą už akių tuo atveju, kai šalis apie pradėtą prieš ją procesą informuojama taikant įteikimo prezumpciją, tačiau, atsižvelgiant į sprendimo už akių instituto specifiskumą, teismas tokiu atveju turėtų būti ypač atidus, įsitikinti, kad kitu būdu nėra galimybės realiai informuoti atsakovą apie jam inicijuotą teismo procesą.
44. Nagrinėjamu atveju, kaip teisingai nurodo pareiškėjas, byloje buvo duomenų apie tai, kad atsakovas galbūt yra išvykęs į užsienį, Lietuvoje negyvena (žr., pvz., ieškinio 8, 11, 15 punktus, teismo gauti duomenys apie valstybinį socialinį draudimą), taip pat buvo duomenų, kad atsakovas ieškovų buvo pasiekiamas elektroniniu paštu (tai patvirtina ir bylą ieškovų pateiktas šalių susirašinėjimas). Atsakovo elektroninio pašto adresą, taip pat jo telefono numerius nurodyti 2019 m. birželio 18 d. nuomos sutartyje, kuri buvo pateikta teismui kartu su ieškiniu. Byloje buvo ir duomenų, kad atsakovui atstovavo advokatas R. Černius.
45. Šią bylą nagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nenustatė, kad sprendimą už akių priėmęs teismas būtų ėmęsis papildomų priemonių siekdamas įteikti procesinius dokumentus (ieškinį ir jo priedus) asmeniškai atsakovui, nors konkrečios bylos aplinkybės suponavo tokią galimybę ir teismo pareigą. Sprendimą už akių priėmęs teismas tinkamai nepatikrino informacijos apie galimą atsakovo buvimo vietą kitoje valstybėje, neprašė ieškovų pateikti tikslesnės informacijos, susijusios su šia aplinkybe ir galimybe procesinius dokumentus atsakovui įteikti naudojant kitas,

ieškovams žinomas, priemonės (pvz., el. paštu) ar būdus (pvz., per atstovą). Bylos duomenys nepatvirtina, kad procesiniai dokumentai atsakovui būtų buvę realiai įteikti per Elektroninių paslaugų portalą. Pareiškėjas argumentuoja, kad aktualiu laikotarpiu jis nebuvo Elektroninių paslaugų portalo vartotojas. Pareiškėjas į bylą pateikė, be kitų dokumentų, Lietuvos Respublikos ambasados (duomenys neskelbtini) 2021 m. liepos 5 d. pažymą, kurioje nurodyta, kad atsakovas yra Lietuvos Respublikos diplomatės, paskirtos eiti pareigas Lietuvos Respublikos ambasadoje (duomenys neskelbtini), sutuoktinis ir jis su šeima gyvena (duomenys neskelbtini) nuo pat sutuoktinės paskyrimo į pareigas ambasadoje (duomenys neskelbtini), dėl to jam suteiktas diplomatinis pasas ir kitos garantijos, nustatytos Lietuvos Respublikos diplomatinės tarnybos įstatyme, tarptautinėse sutartyse. Šioje pažymoje taip pat nurodyta, kad pagal turimą Lietuvos Respublikos sienos kirtimo informaciją atsakovas laikotarpiu nuo 2020 m. rugsėjo 1 d. iki 2021 m. liepos 1 d. Lietuvoje nebuvo.

46. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai netinkamai aiškino [CPK 123 straipsnio](#) 3 dalies nuostatas faktinių prašomos atnaujinti bylos aplinkybių kontekste, nepagrįstai nesivadovavo aktualiais EŽTT išaiškinimais, padarė nepagrįstą, bylos duomenų neatitinkančią išvadą, kad sprendimą už akių priėmęs teismas dėjo visas pastangas siekdamas atsakovui asmeniškai įteikti procesinius dokumentus ir pagrįstai taikė įteikimo fikciją, ir, atsakovui nepateikus atsiliepimo į ieškinį, priėmė atitinkamą sprendimą formaliai ([CPK 285 straipsnio](#) 2 dalis) įvertinęs vien ieškovų pateiktą medžiagą.
47. Pagal [CPK 285 straipsnio](#) 3 dalies 1 punktą teismas netenkina šalies prašymo priimti sprendimą už akių, kai neatvykusiai ar procesinio dokumento nepateikusiai šaliai nebuvo tinkamai pranešta apie parengiamojo ar teismo posėdžio laiką ir vietą arba nebuvo tinkamai įteikti procesiniai dokumentai, kuriuose nurodyta per nustatytus terminus pateikti atsiliepimą į ieškinį, paruošiamąjį dokumentą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-361-611/2018, 23 punktas). Nagrinėjamu atveju nebuvo prielaidų priimti sprendimą už akių, faktinės bylos aplinkybės nesuponavo pagrindo laikyti ne tik kad teismas buvo pakankamai rūpestingas informuodamas atsakovą apie teisminį procesą, bet ir kad atsakovas laisva valia elgėsi pasyviai, atsisakė savo teisės stoti prieš teismą ir gintis (žr. šios nutarties 39 punktą).
48. Priimtą sprendimą už akių teismas atsakovui išsiuntė vien jo deklaruotos gyvenamosios vietos adresu, 2021 m. gegužės 6 d. šis sprendimas grąžintas teismui neįteiktas, atitinkamai prašymas peržiūrėti sprendimą už akių nepateiktas ir sprendimas 2021 m. balandžio 29 d. laikytas įsiteisėjusiu, 2021 m. gegužės 4 d. išduoti vykdomieji raštai.
49. Teisėjų kolegijos vertinimu, pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai proceso atnaujinimą reglamentuojančias teisės normas taikė pernelyg formaliai, neatsižvelgdami į šio instituto paskirtį, taip pat į sprendimo už akių instituto specifiką. Teismai nepagrįstai nekonstatavo [CPK 366 straipsnio](#) 1 dalies 9 punkte įtvirtinto proceso atnaujinimo pagrindo – aiškios ir esminės proceso teisės normos taikymo klaidos. Kasacinio teismo praktikoje pripažįstama, kad procesinių dokumentų įteikimo pareiškėjui tvarkos pažeidimas pripažintinas esminiu ir kvalifikuotinas pagal [CPK 366 straipsnio](#) 1 dalies 9 punktą kaip pagrindas atnaujinti procesą, t. y. kaip aiški teisės normos taikymo klaida (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. rugsėjo 10 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-392/2014).
50. Teisėjų kolegija taip pat pripažįsta teisiskai pagrįstais kasacinio skundo argumentus, kad pirmosios instancijos teismas nepagrįstai termino prašymui dėl proceso atnaujinimo paduoti pradžią siejo su teismo sprendimo už akių priėmimo data (2021 m. balandžio 8 d.) ir konstatavo, kad šis terminas buvo praleistas. Įstatyme įtvirtinta, kad prašymas atnaujinti procesą gali būti pateikiamas per tris mėnesius nuo tos dienos, kurią jį pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti aplinkybes, sudarančias proceso atnaujinimo pagrindą ([CPK 368 straipsnio](#) 1 dalis). Nagrinėjamu atveju nustatyta, kad atsakovas asmeniškai nebuvo informuotas apie jam inicijuotą civilinę bylą, jam taip pat nebuvo įteiktas teismo sprendimas už akių. Tai iš esmės patvirtina pareiškėjo nurodomą aplinkybę, kad apie civilinę bylą ir priimtą sprendimą už akių jis sužinojo 2021 m. liepos 1 d., prasidėjus vykdymo procesui. Todėl nėra pagrindo aptariamą terminą skaičiuoti nuo sprendimo už akių priėmimo dienos. Ši pozicija koreliuoja su kasacinio teismo išaiškinimais, pagal kuriuos, paduodant prašymą atnaujinti procesą [CPK 366 straipsnio](#) 1 dalies 9 punkto pagrindu, [CPK 368](#) straipsnyje nustatyto termino eiga *faktiškai dalyvavusiems byloje* asmenims arba asmenims, kuriems *buvo įteiktas* teismo procesinis sprendimas, pradedama skaičiuoti nuo to momento, kai byloje buvo priimtas ir paskelbtas teismo sprendimas (nutartis), kuriame teismas, pareiškėjų manymu, padarė aiškią teisės taikymo klaidą (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 21 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-121/2011 ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką). Atsakovo prašymas atnaujinti procesą teisme gautas 2021 m. rugsėjo 7 d., taigi, kaip teisingai nurodo pareiškėjas, terminas šiam prašymui paduoti nebuvo pasibaigęs.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

51. Apibendrindama teisėjų kolegija konstatuoja, kad šią bylą nagrinėję teismai netinkamai aiškino ir taikė [CPK 123 straipsnio](#) 3 dalies nuostatas, formaliai, neatsižvelgdami į proceso atnaujinimo instituto paskirtį ir tikslus, taikė [CPK 366 straipsnio](#) 1 dalies 9 punkto nuostatas, padarė nepagrįstą išvadą, kad sprendimą už akių priėmęs teismas buvo pakankamai rūpestingas, siekdamas atsakovą asmeniškai informuoti apie jam inicijuotą teisminį procesą, taip pat priimtą sprendimą už akių, kad nėra pagrindo atnaujinti procesą byloje dėl aiškios ir esminės proceso teisės normos taikymo klaidos, dėl kurios apskritai nebuvo prielaidų priimti sprendimą už akių. Teisėjų kolegija nusprendžia, kad dėl nurodytų pažeidimų yra pagrindas panaikinti pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutartis ir priimti naują procesinį sprendimą – pareiškėjo prašymą tenkinti, atnaujinti procesą Vilniaus miesto apylinkės teismo išnagrinėtoje civilinėje byloje Nr. e2-4015-845/2021 dėl aiškios proceso teisės normos – [CPK 123 straipsnio](#) 3 dalies – taikymo klaidos ir perduoti atnaujintą bylą nagrinėti Vilniaus miesto apylinkės teismui ([CPK 359 straipsnio](#) 1 dalies 4 punktas).
52. Dėl pareiškėjo kasacinio skundo argumento, kad sprendimą už akių priėmęs teismas turėjo perduoti bylą nagrinėti Klaipėdos apylinkės teismui, teisėjų kolegija nurodo, kad [CPK 34](#) straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostatos suteikia teisę atsakovui, kurio gyvenamoji vieta pirmiau nebuvo žinoma, prašyti perduoti bylą jo gyvenamosios vietos teismui arba jo gyvenamosios vietos teismo rūmams. Tokio pobūdžio procesinius prašymus turi išspręsti bylą nagrinėjantis pirmosios instancijos teismas.
53. Dėl kitų kasacinio skundo argumentų teisėjų kolegija nepasisako, nes jie nėra reikšmingi bylai kasaciniame teisme teisingai išnagrinėti, teismų praktikai formuoti ar jai vienodinti.
54. Kasacinis teismas patyrė 6,72 Eur išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 8 d. pažyma apie išlaidas, susijusias su procesinių dokumentų įteikimu). Kadangi pareiškėjo prašymas tenkinamas ir atnaujinta byla perduodama nagrinėti Vilniaus miesto apylinkės teismui, šių, kaip ir kitų, bylinėjimosi išlaidų atlyginimo priteisimo klausimas išspręstinas iš naujo išnagrinėjus bylą.

nutaria:

Vilniaus apygardos teismo 2021 m. gruodžio 22 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. spalio 25 d. nutartį panaikinti.

Priimti naują sprendimą – atnaujinti procesą Vilniaus miesto apylinkės teismo išnagrinėtoje civilinėje byloje [Nr. e2-4015-845/2021](#) ir perduoti atnaujintą bylą nagrinėti Vilniaus miesto apylinkės teismui.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjos
Ambrasaitė-Balynienė

Goda

Gražina Davidonienė

Egidija Tamošiūnienė